

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः।
 अग्निं या गर्भं दधिरे विरूपास्ता न आपः शः स्योना भवन्तु।
 यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यन्नानाम्।
 मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शः स्योना भवन्तु।
 यासां देवा दिवि कृण्वन्ति भक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति। याः
 पृथिवीं पयसोन्दन्ति (१)

शुक्रास्ता न आपः शः स्योना भवन्तु। शिवेन मा चक्षुषा
 पश्यतापः शिवया तनुवोपं स्पृशत त्वचं मे। सर्वा अग्नीं
 रप्सुषदो हुवे वो मयि वर्चो बलमोजो नि धत्त। यददः
 सम्प्रयतीरहावनदता हुते। तस्मादा नद्यो नाम स्थ ता वो नामानि
 सिन्धवः। यत्प्रेषिता वरुणेन ताः शीभं समवल्गता। (२)

तदाप्रोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनु स्थन। अपकामं
 स्यन्दमाना अवीवरत वो हिकम्। इन्द्रो वः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद्वार्णाम्
 वो हितम्। एको देवो अप्यतिष्ठत्स्यन्दमाना यथावशम्।
 उदानिषुर्महीरिति तस्मादुदकमुच्यते। आपो भद्रा घृतमिदापं
 आसुरग्नीषोमौ बिभ्रत्याप इत्ताः। तीव्रो रसो मधुपृचाम् (३)

अरुंगम आ मा प्राणेन सह वर्चसा गन्। आदित्यश्याम्युत वा

शृणोम्या मा घोषो गच्छति वाङ् आसाम्। मन्ये भेजानो अमृतस्य
 तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः। आपो हिष्ठा मयोभुवस्ता न
 ऊर्जे दधातन। महे रणाय चक्षसे। यो वः शिवतमो रसस्तस्य
 भाजयतेह नः। उशतीरिव मातरः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य
 क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः। दिवि श्रयस्वान्तरिक्षे
 यतस्व पृथिव्या सम्भव ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय त्वा॥ (४)

उन्दन्ति समवल्गात मधुपृचा मातरो द्वाविंशतिश्च॥ [१]

अपां ग्रहान्गृह्णात्येतद्वाव राजसूयं यदेते ग्रहाः सवो-
 ऽग्निर्वरुणसवो राजसूयमग्निसवश्चित्यस्ताभ्यामेव सूयतेऽथो
 उभावेव लोकावभि जयति यश्च राजसूयेनेजानस्य यश्चाग्निचित
 आपो भवन्त्यापो वा अग्नेर्भ्रातृव्या यदपोऽग्नेरधस्तादुपदधाति
 भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवत्यमृतम् (५)

वा आपस्तस्मादद्विरवतान्तमभि पिंश्चन्ति नार्तिमार्च्छति
 सर्वमायुरेति यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेदान्नं वा आपः
 पशव आपोऽन्नं पशवोऽन्नादः पशुमान्भवति यस्यैता उपधीयन्ते
 य उ चैना एवं वेद द्वादश भवन्ति द्वादश मासाः संवत्सरः
 संवत्सरेणैवास्मै (६)

अन्नमव रुन्धे पात्राणि भवन्ति पात्रे वा अन्नमद्यते
 सयोन्येवान्नमव रुन्ध आ द्वादशात्पुरुषादन्नमत्यथो पात्रान्न छिद्यते
 यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेद कुम्भाश्च कुम्भीश्च मिथुनानि

भवन्ति मिथुनस्य प्रजात्यै प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते यस्यैता
उपधीयन्ते य उं (७)

चैना एवं वेद शुक्वा अग्निः सौध्वर्युं यजमानं
प्रजाः शुचार्पयति यदप उपदधाति शुचमेवास्य शमयति
नार्तिमार्च्छत्यध्वर्युर्न यजमानः शाम्यन्ति प्रजा यत्रैता उपधीयन्ते-
ऽपां वा एतानि हृदयानि यदेता आपो यदेता अप उपदधाति
दिव्याभिरेवैनाः स९ सृजति वर्षुकः पर्जन्यः (८)

भवति यो वा एतासामायतनं क्लृप्तिं वेदायतनवान्भवति
कल्पतेऽस्मा अनुसीतमुप दधात्येतद्वा आसामायतनमेषा क्लृप्तिर्य
एवं वेदायतनवान्भवति कल्पतेऽस्मै द्वन्द्वमन्या उप दधाति चतस्रो
मध्ये धृत्या अन्नं वा इष्टंका एतत्खलु वै साक्षादन्नं यदेष चरुर्यदेतं
चरुमुपदधाति साक्षात् (९)

एवास्मा अन्नमव रुन्धे मध्यत उप दधाति मध्यत एवास्मा अन्नं
दधाति तस्मान्मध्यतोऽन्नमद्यते बारहस्पत्यो भवति ब्रह्म वै देवानां
बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मा अन्नमव रुन्धे ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय
त्वेत्याह तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति यस्यैष उपधीयते य उं चैनमेवं
वेद॥ (१०)

अमृतमस्मै जायते यस्यैता उपधीयन्ते य उं पर्जन्यं उपदधाति साक्षात्सप्तचत्वारिंशच्च॥—[२]

भूतेष्टका उप दधात्यत्रात्र वै मृत्युर्जायते यत्रयत्रैव मृत्युर्जायते

तत॑ ए॒वैन॒मव॑ यज॒ते तस्मा॑द॒ग्नि॒चि॒त्सर्व॑मायु॒रेति॑ सर्वे ह्य॑स्य मृ॒त्यवो॒-
 ऽवै॑ष्टा॒स्तस्मा॑द॒ग्नि॒चि॒न्नाभि॑चरि॒तवै॑ प्र॒त्यगे॑नमभि॒चारः॑ स्तृ॒णुते॑ सू॒यते॒
 वा ए॒ष यो॑ऽग्निं चि॒नुते॑ दे॒वसु॑वामे॒तानि॑ ह॒वीः॑ षि॒ भवन्त्ये॒ताव॑न्तो॒ वै
 दे॒वाना॑ः स॒वास्त ए॒व (११)

अ॒स्मै स॒वान्प्र य॑च्छन्ति॒ त ए॑न॒ः सु॒वन्ते स॒वो॑ऽग्निर्व॒रुण॑स॒वो
 रा॒ज॒सूय॑ ब्रह्म॒सव॑श्चित्यो॒ दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सव॑ इत्या॒ह
 स॒वितृ॑प्र॒सूत ए॒वैनं॑ ब्रह्म॒णा दे॒वता॑भि॒रभि॑ पि॒श्वत्य॑न्न॒स्यान्न॑स्या॒भि
 पि॒श्वत्य॑न्न॒स्यान्न॑स्याव॒रुद्धौ॑ पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यश्च॑म॒भि पि॑श्वति पु॒रस्ता॑द्धि
 प्र॒ती॒चीन॑म॒न्नम॑द्यते॒ शी॒र्षतो॑ऽभि पि॑श्वति शी॒र्षतो॑ ह्य॒न्नम॑द्यत॒ आ
 मु॒खाद॑न्वव॒स्माव॑यति (१२)

मु॒ख॒त ए॒वास्मा॑ अ॒न्नाद्यं॑ दधात्य॒ग्नेस्त्वा॑ सा॒म्राज्ये॑ना॒भि
 पि॑श्वा॒मीत्या॑हैष वा अ॒ग्नेः स॒वस्ते॒नैवैन॑म॒भि पि॑श्वति बृह॒स्पते॑स्त्वा
 सा॒म्राज्ये॑ना॒भि पि॑श्वा॒मीत्या॑ह ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑ बृह॒स्पति॑र्ब्रह्म॒णैवैन॑म॒भि
 पि॑श्व॒तीन्द्र॑स्य त्वा॒ सा॒म्राज्ये॑ना॒भि पि॑श्वा॒मीत्या॑हेन्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्नुप॒रि॑ष्टाद्

वै रा॒ज॒सूय॑स्य रू॒पं य ए॒वं वि॒द्वान॒ग्निं चि॑नुत उ॒भावे॒व
 लो॒काव॑भि ज॑यति॒ यश्च॑ रा॒ज॒सूये॑ने॒जान॑स्य॒ यश्चा॑ग्नि॒चित् इन्द्र॑स्य
 सु॒षुवा॑णस्य॒ दश॑धेन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ प॒राप॑तत्तद्दे॒वाः सौ॑त्राम॒ण्या
 स॒मभ॑रन्त्सू॒यते॒ वा ए॒ष यो॑ऽग्निं चि॒नुते॑ऽग्निं चि॒त्वा सौ॑त्राम॒ण्या
 य॑जेतेन्द्रि॒यमे॒व वी॒र्यं॑ स॒म्भृत्या॑त्मन्ध॒त्ते॥ (१४)

त एवान्ववन्सावयत्येतदष्टाचत्वारिंशच्च॥ [३]

सजूरब्दोऽयावभिः सजूरूषा अरुणीभिः सजूः सूर्य एतशेन
सजोषावश्विना द२सोभिः सजूरग्निर्वैश्वानर इडाभिर्घृतेन स्वाहा
संवत्सरो वा अब्दो मासा अयावा उषा अरुणी सूर्य एतश इमे
अश्विना संवत्सरोऽग्निर्वैश्वानरः पशव इडा पशवो घृत२ संवत्सरं
पशवोऽनु प्र जायन्ते संवत्सरेणैवास्मै पशून्प्र जनयति दर्भस्तम्बे
जुहोति यत् (१५)

वा अस्या अमृतं यद्वीर्यं तद्दर्भास्तस्मिञ्जुहोति प्रैव जायते-
ऽन्नादो भवति यस्यैवं जुह्वत्येता वै देवता अग्नेः पुरस्ताद्वागास्ता
एव प्रीणात्यथो चक्षुरेवाग्नेः पुरस्तात्प्रति दधात्यनन्धो भवति य
एवं वेदापो वा इदमग्ने सलिलमासीत्स प्रजापतिः पुष्करपर्णे
वातो भूतोऽलेलायत्सः (१६)

प्रतिष्ठां नाविन्दत स एतदपां कुलायमपश्यत्तस्मिन्नग्निमचिनुत
तदियमभवत्ततो वै स प्रत्यतिष्ठद्यां पुरस्तादुपादधात्तच्छिरोऽभवत्सा
प्राची दिग्यां दक्षिणत उपादधात्स दक्षिणः पक्षोऽभवत्सा दक्षिणा
दिग्यां पश्चादुपादधात्तत्पुच्छमभवत्सा प्रतीची दिग्यामुत्तरत
उपादधात् (१७)

स उत्तरः पक्षोऽभवत्सोदीची दिग्यामुपरिष्ठादुपादधात्तत्पृष्ठमभवत्
दिगियं वा अग्निः पश्चैष्टकस्तस्माद्यदस्यां खनन्त्यभीष्टकां

तृन्दन्त्यभि शर्करा५ सर्वा वा इयं वयोभ्यो नक्तं दृशे दीप्यते
तस्मादिमां वयांसि नक्तं नाध्यासते य एवं विद्वानग्निं चिनुते
प्रत्येव (१८)

तिष्ठत्यभि दिशो जयत्याग्नेयो वै ब्राह्मणस्तस्माद्ब्राह्मणाय
सर्वासु दिक्ष्वर्धुकः स्वामेव तद्दिशमन्वेत्युपां वा अग्निः
कुलायन्तस्मादापोऽग्निः हारुकाः स्वामेव तद्योनिं प्र
विशन्ति॥ (१९)

यदलेलायथ्स उत्तरत उपादधादेव द्वात्रिंशच्च॥ [४]

संवत्सरमुख्यम्भृत्वा द्वितीये संवत्सर आग्नेयमष्टाकपालं
निर्वपेदैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपालम् बारहस्पत्यं चरुं
वैष्णवं त्रिकपालं तृतीये संवत्सरेऽभिजितां यजेत् यदष्टाकपालो
भवत्यष्टाक्षरा गायत्र्याग्नेयं गायत्रं प्रातःसवनं प्रातःसवनमेव
तेन दाधार गायत्रं छन्दो यदेकादशकपालो भवत्येकादशाक्षरा
त्रिष्टुगैन्द्रं त्रैष्टुभं माध्यदिनं सवनं माध्यदिनमेव सवनं तेन
दाधार त्रिष्टुभम् (२०)

छन्दो यद्द्वादशकपालो भवति द्वादशाक्षरा जगती वैश्वदेवं
जागतां तृतीयसवनन्तृतीयसवनमेव तेन दाधार जगतीं छन्दो
यद्बारहस्पत्यश्चरुर्भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मैव तेन दाधार
यद्वैष्णवस्त्रिकपालो भवति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेव तेन दाधार

यत्तृतीयै संवत्सरेऽभिजिता यजतेऽभिजित्यै यत्संवत्सरमुख्यं
बिभर्तीममेव (२१)

तेन लोकः स्पृणोति यद्वितीयै संवत्सरेऽग्निं चिनुते-
ऽन्तरिक्षमेव तेन स्पृणोति यत्तृतीयै संवत्सरे यजतेऽमुमेव
तेन लोकः स्पृणोत्येतं वै परं आद्धारः कक्षीवाः औशिजो
वीतहव्यः श्रायसस्त्रसदस्युः पौरुकुथ्स्यः प्रजाकामा अचिन्वत
ततो वै ते सहस्रं सहस्रं पुत्रानविन्दन्त प्रथते प्रजयां पशुभिस्तां
मात्रामाप्नोति यां तेऽगच्छन् य एवं विद्वानेतमग्निं चिनुते॥ (२२)

दाधारं त्रिष्टुभमिममेवैवं चत्वारि च॥ [५]

प्रजापतिरग्निमचिनुत् स क्षुरपविर्भूत्वातिष्ठत्तं देवा बिभ्यतो
नोपायन्ते छन्दोभिरात्मानं छादयित्वोपायन्तच्छन्दसां छन्दस्त्वं
ब्रह्म वै छन्दांसि ब्रह्मण एतद्रूपं यत्कृष्णाजिनङ्काष्णीं उपानहावुपं
मुञ्चते छन्दोभिरेवात्मानं छादयित्वाग्निमुपं चरत्यात्मनोऽहिंसायै
देवनिधिर्वा एष नि धीयते यदग्निः (२३)

अन्ये वा वै निधिमगुप्तं विन्दन्ति न वा प्रति प्र जानात्युखामा
क्रामत्यात्मानमेवाधिपां कुरुते गुप्त्या अथो खल्वाहुर्नाक्रम्येति
नैर्ऋत्युखा यदाक्रमेन्नैर्ऋत्या आत्मानमपि दध्यात्तस्मान्नाक्रम्यां
पुरुषशीर्षमुपं दधाति गुप्त्या अथो यथा ब्रूयादेतन्मे गोपायेति
तादृगेव तत् (२४)

प्रजापतिर्वा अथर्वाग्निरेव दध्यङ्ङाथर्वणस्तस्येष्टका
 अस्थान्येत९ ह वाव तदृषिरभ्यनूवाचेन्द्रो दधीचो अस्थभिरिति
 यदिष्टकाभिरग्निं चिनोति सात्मानमेवाग्निं चिनुते सात्मा मुष्मिल्लोके
 भवति य एवं वेद शरीरं वा एतदग्रेर्यच्चित्य आत्मा वैश्वानरो
 यच्चिते वैश्वानरं जुहोति शरीरमेव स३स्कृत्य (२५)

अभ्यारोहति शरीरं वा एतद्यजमानः स३स्कुरुते यदग्निं चिनुते
 यच्चिते वैश्वानरं जुहोति शरीरमेव स३स्कृत्यात्मनाभ्यारोहति
 तस्मात्तस्य नावं द्यन्ति जीवन्नेव देवानप्येति वैश्वानर्यर्चा पुरीषमुप
 दधातीयं वा अग्निर्वैश्वानरस्तस्यैषा चितिर्यत्पुरीषमग्निमेव वैश्वानरं
 चिनुत एषा वा अग्नेः प्रिया तनूर्यद्वैश्वानरः प्रियामेवास्य तनुवमव
 रुन्धे॥ (२६)

अग्निस्तत्स३स्कृत्याग्नेर्दशं च॥ [६]

अग्नेर्वै दीक्षया देवा विराजमाप्नुवन्तिस्त्रो रात्रीर्दीक्षितः
 स्यात्त्रिपदा विराड्विराजमाप्नोति षड्रात्रीर्दीक्षितः स्यात् षड्वा
 ऋतवः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति दश रात्रीर्दीक्षितः
 स्याद्दशाक्षरा विराड्विराजमाप्नोति द्वादश रात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वादश
 मासाः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति त्रयोदश
 रात्रीर्दीक्षितः स्यात्त्रयोदश (२७)

मासाः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति पञ्चदश

रात्रीर्दीक्षितः स्यात्पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः
 संवत्सर आप्यते संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति सप्तदश
 रात्रीर्दीक्षितः स्याद्वादश मासाः पञ्चतवः स संवत्सरः
 संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति चतुर्विंशतिः रात्रीर्दीक्षितः
 स्याच्चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति
 त्रिंशतः रात्रीर्दीक्षितः स्यात् (२८)

त्रिंशदक्षरा विराड्विराजमाप्नोति मासं दीक्षितः स्याद्यो मासः
 स संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति चतुरो मासो दीक्षितः
 स्याच्चतुरो वा एतं मासो वसवोऽबिभरुस्ते पृथिवीमाजयन्गायत्रीं
 छन्दोऽष्टौ रुद्रास्तैऽन्तरिक्षमाजयन्निष्टुभं छन्दो द्वादशादित्यास्ते
 दिवमाजयन्जगतीं छन्दस्ततो वै ते व्यावृत्तमगच्छञ्छ्रेष्ठ्यं देवानाम्
 तस्माद्वादश मासो भूत्वाग्निं चिन्वीत द्वादश मासाः संवत्सरः
 संवत्सरोऽग्निश्चित्यस्तस्याहोरात्राणीष्टका आप्तेष्टकमेनं चिनुतेऽथो
 व्यावृत्तमेव गच्छति श्रेष्ठ्यं समानानाम्॥ (२९)

स्यात्रयोदश त्रिंशतः रात्रीर्दीक्षितः स्याद्वै तैऽष्टाविंशतिश्च॥ [७]

सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तं यन्नान्वारोहैः सुवर्गाल्लो
 हीयेत पृथिवीमाक्रमिषं प्राणो मा मा हांसीदन्तरिक्षमाक्रमिषं
 प्रजा मा मा हांसीदिवमाक्रमिषः सुवर्गन्मेत्याहैष वा
 अग्नेरन्वारोहस्तेनैवैनमन्वारोहति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

यत्पक्षसंमितां मिनुयात् (३०)

कनीयाः सं यज्ञक्रतुमुपेयात्पापीयस्यस्यात्मनः प्रजा
स्याद्वेदिसंमितां मिनोति ज्यायाः समेव यज्ञक्रतुमुपैति
नास्यात्मनः पापीयसी प्रजा भवति साहस्रं चिन्वीत प्रथमं
चिन्वानः सहस्रसंमितो वा अयं लोक इममेव लोकमभि
जयति द्विषाहस्रं चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानो द्विषाहस्रं वा
अन्तरिक्षमन्तरिक्षमेवाभि जयति त्रिषाहस्रं चिन्वीत तृतीयं
चिन्वानः (३१)

त्रिषाहस्रो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभि जयति जानुदघ्नं
चिन्वीत प्रथमं चिन्वानो गायत्रियैवेमं लोकमभ्यारोहति नाभिदघ्नं
चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानस्त्रिष्टुभैवान्तरिक्षमभ्यारोहति ग्रीवदघ्नं
चिन्वीत तृतीयं चिन्वानो जगत्पैवामुं लोकमभ्यारोहति नाग्निं
चित्वा रामामुपेयादयोनौ रेतो धास्यामीति न द्वितीयं चित्वा अन्यस्य
स्त्रियम् (३२)

उपेयान्न तृतीयं चित्वा कां चनोपेयाद्रेतो वा एतन्नि धत्ते
यदग्निं चिनुते यदुपेयाद्रेतसा व्यृध्येताथो खल्वाहुरप्रजस्यं
तद्यन्नोपेयादिति यद्रेतः सिचावुपदधाति ते एव यजमानस्य रेतो
बिभृतस्तस्मादुपेयाद्रेतसोऽस्कन्दाय त्रीणि वाव रेतोऽसि पिता
पुत्रः पौत्रः (३३)

यद्वे रेतःसिचावुपदध्याद्रेतोऽस्य विच्छिन्द्यात्तिस्त्र उप
 दधाति रेतसः सन्तत्या इयं वाव प्रथमा रेतःसिग्वाग्वा इयं
 तस्मात्पश्यन्तीमां पश्यन्ति वाचं वदन्तीमन्तरिक्षं द्वितीयां प्राणो
 वा अन्तरिक्षं तस्मान्नान्तरिक्षं पश्यन्ति न प्राणमसौ तृतीया
 चक्षुर्वा असौ तस्मात्पश्यन्त्यमूं पश्यन्ति चक्षुर्यजुषेमां च (३४)

अमूं चोप दधाति मनसा मध्यमामेषां लोकानां क्लृप्त्या
 अथो प्राणानामिष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा वसुभिस्तस्य त इष्टस्य
 वीतस्य द्रविणेह भक्षीयेत्याह स्तुतशस्त्रे एवैतेन दुहे पिता
 मातरिश्वाच्छिद्रा पदा धा अच्छिद्रा उशिजः पदानु तक्षुः सोमो
 विश्वविन्नेता नैषद्बृहस्पतिरुक्थामदानि शःसिषदित्याहेतद्वा
 अग्रेरुक्थन्तेनैवैनमनु शःसति॥ (३५)

मिनुयात्तृतीयं चिन्वानस्त्रियं पौत्रंश्च वै सप्तदश च॥ [८]

सूयते वा एषोऽग्नीनां य उखायां भ्रियते यदधः सादयेद्गर्भाः
 प्रपादुकाः स्युरथो यथा सवात्प्रत्यवरोहति तादृगेव तदासन्दी
 सादयति गर्भाणां धृत्या अप्रपादायाथो सवमेवैनं करोति गर्भो
 वा एष यदुख्यो योनिः शिष्यं यच्छिष्यादुखां निरूहेद्योनेर्गर्भं
 निरहण्याथ्षडुद्यामः शिष्यं भवति षोढाविहितो वै (३६)

पुरुष आत्मा च शिरश्च चत्वार्यङ्गान्यात्मन्नेवैनं बिभर्ति प्रजा-
 पतिर्वा एष यदग्निस्तस्योखा चोलूखलं च स्तनौ तावस्य प्रजा

उप जीवन्ति यदुखां चोलूखलं चोपदधाति ताभ्यामेव यजमानो-
ऽमुष्मिल्लोकैऽग्निं दुहे संवत्सरो वा एष यदग्निस्तस्य त्रेधाविहिता
इष्टकाः प्राजापत्या वैष्णवीः (३७)

वैश्वकर्मणीरहोरात्राण्येवास्य प्राजापत्या यदुख्यं बिभर्ति
प्राजापत्या एव तदुप धत्ते यत्समिधं आदधाति वैष्णवा वै
वनस्पतयो वैष्णवीरेव तदुप धत्ते यदिष्टकाभिरग्निं चिनोतीयं
वै विश्वकर्मा वैश्वकर्मणीरेव तदुप धत्ते तस्मादाहुस्त्रिवृदग्निरिति
तं वा एतं यजमान एव चिन्वीत यदस्यान्यश्चिनुयाद्यत्तं
दक्षिणाभिर्न राधयेदग्निमस्य वृक्षीत योऽस्याग्निं चिनुयात्तं
दक्षिणाभी राधयेदग्निमेव तथस्पृणोति॥ (३८)

पोढाविहितो वै वैष्णवीरन्यो वि०शतिश्च॥ [९]

प्रजापतिरग्निमचिनुतर्तुभिः संवत्सरं वसन्तेनैवास्य
पूर्वार्धमचिनुत ग्रीष्मेण दक्षिणं पक्षं वर्षाभिः पुच्छं शरदोत्तरं
पक्षं हेमन्तेन मध्यं ब्रह्मणा वा अस्य तत्पूर्वार्धमचिनुत क्षत्रेण
दक्षिणं पक्षं पशुभिः पुच्छं विशोत्तरं पक्षमाशया मध्यं य एवं
विद्वानग्निं चिनुत ऋतुभिरेवैनं चिनुतेऽथो एतदेव सर्वमव (३९)

रुन्धे शृण्वन्त्येनमग्निं चिक्यान्मत्त्यन्नं रोचत इयं वाव
प्रथमा चित्तिरोषधयो वनस्पतयः पुरीषमन्तरिक्षं द्वितीया वयांसि
पुरीषमसौ तृतीया नक्षत्राणि पुरीषं यज्ञश्चतुर्थी दक्षिणा पुरीषं

यजमानः पञ्चमी प्रजा पुरीषं यत्रिचितीकं चिन्वीत यज्ञं
दक्षिणामात्मानं प्रजामन्तरियात्तस्मात्पञ्चचितीकश्चेतव्य एतदेव
सर्वं स्पृणोति यत्तिस्रश्चितयः (४०)

त्रिवृद्धाग्निर्यद्वे द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै पञ्च चितयो भवन्ति
पाङ्क्तुः पुरुष आत्मानमेव स्पृणोति पञ्च चितयो भवन्ति पञ्चभिः
पुरीषैरभ्यूहति दश सम्पद्यन्ते दशाक्षरो वै पुरुषो यावानेव
पुरुषस्तं स्पृणोत्यथो दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराज्येवान्नाद्ये
प्रति तिष्ठति संवत्सरो वै षष्ठी चित्तिरऋतवः पुरीषः षड्वितयो
भवन्ति षट्परीषाणि द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश मासाः संवत्सरः
संवत्सर एव प्रति तिष्ठति॥ (४१)

अव चितयः पुरीषं पञ्चदश च॥ [१०]

रोहितो धूम्ररोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते प्राजापत्या बभ्रुररुणबभ्रुः
शुकबभ्रुस्ते रौद्राः श्येतः श्येताक्षः श्येतग्रीवस्ते पितृदेवत्यास्तिस्रः
कृष्णा वशा वारुण्यस्तिस्रः श्वेता वशाः सौर्यो मैत्राबारहस्पत्या
धूम्रललामास्तूपराः॥ (४२)

[११]

पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्गूलोहितोर्णी
बलक्षी ताः सारस्वत्यः पृषती स्थूलपृषती क्षुद्रपृषती ता
वैश्वदेव्यस्तिस्रः श्यामा वशाः पौष्णियस्तिस्रो रोहिणीर्वशा मैत्रियं

ऐन्द्राबारहस्पत्या अरुणललामास्तूपराः॥ (४३)

रोहितः पृश्निः पङ्क्तिश्शतिः पङ्क्तिश्शतिः॥ [१२]

शितिबाहुरन्यतःशितिबाहुः समन्तशितिबाहुस्त ऐन्द्रवायवाः
शितिरन्ध्रोऽन्यतःशितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते मैत्रावरुणाः
शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्त आश्विनास्तिस्रः
शिल्पा वशा वैश्वदेव्यस्तिस्रः श्येनीः परमेष्ठिने सोमापौष्णाः
श्यामललामास्तूपराः॥ (४४)

[१३]

उन्नत ऋषभो वामनस्त ऐन्द्रावरुणाः शितिककुच्छितिपृष्ठः
शितिभसत्त ऐन्द्राबारहस्पत्याः शितिपाच्छित्योष्ठः शितिभ्रुस्त
ऐन्द्रावैष्णवास्तिस्रः सिध्मा वशा वैश्वकर्मण्यस्तिस्रो धात्रे पृषोदरा
ऐन्द्रापौष्णाः श्येतललामास्तूपराः॥ (४५)

शितिबाहुरुन्नतः पञ्चविंशतिः पञ्चविंशतिः॥ [१४]

कर्णास्त्रयो यामाः सौम्यास्त्रयः श्वितिङ्गा अग्रये यविष्ठाय त्रयो
नकुलास्तिस्रो रोहिणीस्त्रयव्यस्ता वसूनान्तिस्रोऽरुणा दित्यौह्यस्ता
रुद्राणां सोमैन्द्रा बभ्रुललामास्तूपराः॥ (४६)

कर्णास्त्रयोविंशतिः॥ [१५]

शुण्ठास्त्रयो वैष्णवा अधीलोधकर्णास्त्रयो विष्णव उरुक्रमाय
लप्सुदिनस्त्रयो विष्णव उरुगायाय पञ्चावीस्तिस्र आदित्यानान्निवृत्सा

ऽङ्गिरसामैन्द्रावैष्णवा गौरललामास्तूपराः॥ (४७)

शुण्ठा विंशतिः॥ [१६]

इन्द्राय राज्ञे त्रयः शितिपृष्ठा इन्द्रायाधिराजाय त्रयः
शितिककुद इन्द्राय स्वराज्ञे त्रयः शितिभसदस्तिस्त्रस्तुयौह्यः
साध्यानान्तिस्रः पष्ठौह्यो विश्वेषां देवानामाग्नेन्द्राः कृष्णललामास्तूपराः

इन्द्राय राज्ञे द्वाविंशतिः॥ [१७]

अदित्यै त्रयो रोहितैता इन्द्राण्यै त्रयः कृष्णैताः कुह्वै
त्रयोऽरुणैतास्तिस्त्रो धेनवो राकायै त्रयोऽनुद्वाहः सिनीवाल्या
आग्नावैष्णवा रोहितललामास्तूपराः॥ (४९)

अदित्या अष्टादश॥ [१८]

सौम्यास्त्रयः पिशङ्गाः सोमाय राज्ञे त्रयः सारङ्गाः पार्जन्या
नभोरूपास्तिस्त्रोऽजा मल्हा इन्द्राण्यै तिस्रो मेष्य आदित्या
द्यावापृथिव्या मालङ्गास्तूपराः॥ (५०)

सौम्या एकात्रविंशतिः॥ [१९]

वारुणास्त्रयः कृष्णललामा वरुणाय राज्ञे त्रयो रोहितोललामा
वरुणाय रिशादसे त्रयोऽरुणललामाः शिल्पास्त्रयो वैश्वदेवास्त्रयः
पृश्नयः सर्वदेवत्या ऐन्द्रासूराः श्येतललामास्तूपराः॥ (५१)

वारुणा विंशतिः॥ [२०]

सोमाय स्वराज्ञेऽनोवाहावनद्वाहाविन्द्राग्निभ्यामोजोदाभ्यामुष्टारा

भ्यां॑ बल॒दाभ्या॑ः॒ सीर॒वा॒हाव॒वी द्वे धे॒नू भौ॒मी दि॒ग्भ्यो वड॑बे द्वे धे॒नू
भौ॒मी वैरा॒जी पु॒रुषी॑ द्वे धे॒नू भौ॒मी वा॒यवं आ॒रोह॑णवा॒हावं॒न॒द्वाहौ॑
वा॒रुणी॑ कृ॒ष्णे व॒शे अ॒रा॒ड्यौ दि॒व्यावृ॑षभौ प॒रिम॒रौ॥ (५२)

सोमा॑य॒ स्वरा॒ज्ञे चतु॑स्त्रिंशत्॥ [२१]

एका॑दश प्रा॒तर्ग॒व्याः प॒शव॒ आ ल॑भ्यन्ते छ॒गलः॑ क॒ल्माषः॑
कि॒किदी॒विर्वि॑दी॒गय॒स्ते त्वा॒ष्ट्राः सौरी॑र्नवं श्वे॒ता व॒शा अ॑नूब॒न्ध्या
भव॑न्त्याग्ने॒य ऐ॒न्द्रा॒ग्न आ॑श्वि॒नस्ते वि॑शाल॒यूप॒ आ ल॑भ्यन्ते॥ (५३)

एका॑दश॒ पञ्च॑विंशतिः॥ [२२]

पि॒शङ्गा॒स्त्रयो॑ वास॒न्ताः सा॒रङ्गा॒स्त्रयो॑ ग्रेष्माः॒ पृष॑न्त॒स्त्रयो॑
वा॒र्षिकाः॑ पृ॒श्नय॑स्त्रयः॒ शा॒र॒दाः पृ॑श्नि॒स॒क्थास्त्रयो॑ हैम॒न्तिका॑
अ॒वलि॑तास्त्रयः॒ शैशि॒राः सं॒वत्स॒राय॑ नि॒वक्ष॑सः (५४)

पि॒शङ्गा॑ विंशतिः॥ [२३]

यो वा अ॒यंथा॑दे॒वत्त॒वाम॑ग्नं इन्द्र॒स्य चि॒त्तिं यथा॑ वै वयो॒ वै यदा॑कू॒ताद्या॑स्तै अ॒ग्ने मयि॑ गृह्णामि प्र॒जाप॑तिः
सोऽस्मा॑त्थ॒स्तेगान् वाजं॑ कूर्मान् यो॒क्त्रं मि॒त्रावरु॑णा॒विन्द्र॒स्य पू॒ष्ण ओजं॑ आ॒नन्द॑म॒हर॑ग्नेर्वा॒योः पन्था॒ङ्कमै॒र्द्योस्तेऽग्निः॑
पु॒शुरा॑सी॒त्थद्वि॑ंशतिः॥ [२४] यो वा ए॒वाहु॑तिम॒भवन्पृ॑थि॒भिर्वरु॑ध्या॒नन्द॑म॒ष्टौप॑ञ्चा॒शत्॥ 58॥ यो वा
अ॒यंथा॑दे॒वत् यद्य॑व॒जिघ्र॑सि॥